

Oponentův posudek na diplomovou práci Jiřiny Bartošové **Motivy čtení, psaní a interpretace v povídkách Karla Čapka**

Pokus o aktualizaci výkladu Čapkových kapesních povídek prostřednictvím motivů čtení, psaní a interpretace je nutno uvítat a prohlásit za velmi nápaditý a náležitý. Uplatnění zvoleného hlediska při rozboru příslušných (vybraných) povídkových textů se podle mého názoru vyznačuje důvtipností a jasností argumentace. Přínosné se mně jeví už jenom proto, že, jak sama autorka dokládá, výskyt písemných projevů nejrůznějšího druhu (textů v textu) je velmi četný. Právě tak jako jejich čtení, výklad, luštění; rozumění jim a manipulace s nimi. Jak patrně, vyhnula jsem se termínu interpretace, na němž se v práci hodně staví. Pak je ovšem také potřebné, aby to, co je fiktivními postavami povídek interpretováno (tj. také krádež či vražda), bylo připodobněno k dílu. Aplikace interpretačního postupu na policejní či jinou praxi působí zajisté objektivně, mnohdy se vskutku přímo nabízí, volila bych však alespoň uvozovky.

Domnívám se, že v povídce Případ dr. Mejlíka, která je v práci pochopena jako návod ke čtení celého Čapkova souboru, jde o výčet (inventarizaci) nejrůznějších poznávacích metod, přístupů a způsobů. Své místo tu má zkušenost, stejně jako intuice či spoléhání na náhodu. Podstatná je sama množina možností a cest. Podle mne, jen některá z nich může mít povahu interpretační. To ale vysuzují také z rozborů autorky předkládané práce.

Jestli tomu správně rozumím, pak se termín interpretace a jím označená metoda přenáší ze sféry uměleckého tvoření do sféry policejní, soudní a jiné praxe (fikční svět kapesních povídek je pro mne svou povahou světem empirickým) na základě toho, že se téměř vše, o čem Čapek vypráví, nějak týká také literatury, že se v tom nějak zračí, někde zjevněji (proklamativněji), někde skrytěji (implicitně), jeho myšlení o literatuře. Takže se může stát, že, jak se v práci Jiřiny Bartošové také dovidáme, článek uveřejněný v Lidových novinách předjímá beletristické zpracování stejného tématu (Tajemství písma).

Znovu ale namítám, zda není interpretace jen jedním ze způsobů rozumění. Ptám se také, zda by nebylo vhodné vysvětlit, o jaký typ interpretace se jedná, když se ocitáme mimo sféru estetických hodnot a uměleckého zvýznamňování.

Dobře vychází interpretační pojetí tam, kde jde v rámci policejní praxe o věc stylu, tam, kde se ke slovu dostává básník či detektiv nadaný představitelostí přesahující omezenou zkušenost. Nebo také nějaký luštitel (vykladačka karet, grafolog).

Tím, že si autorka vymezila a vyjasnila své hledisko (svůj výkladový záměr), vyznačuje se její uvažování a objevování sympatickou jistotou, zvláště v některých rekapitulacích dříve řečeného. Současně se mi zdá, že někde by se mohlo dále dokládat a domýšlet. Podle mého názoru není například dostatečně zváženo, že Klapka se nadchl svým vlastním grafologickým portrétem, přestože měl původně vypovídat o bratrovrahovi, že nakonec využil obdobných formulací (obdobné rétoriky) k dosažení hrdelního trestu v situaci chybějících důkazů. Nezdá se mi zcela vhodné začleňovat autorovu vážně míněnou úvahu o velké a složité skutečnosti do anekdotické Věštkyňě. Myslím, že i v tomto případě se uplatňuje nějak náhoda, kterou autorka předkládané čapkovské práce několikrát a velmi náležitě pojednává. Při rozboru povídky o básníkovi se sice dešifruje V. Nezval, měl by se ovšem zmínit i poetistický princip vytváření básně. Právě na jeho uplatnění lze oceňovat Čapkův smysl pro parodii, ironii, nadsázku. Autorský styl a vypravěčská strategie sice netvoří předmět autorčina zájmu, ale týkají se takřka všeho, čím se ve své práci zabývá.

V případě Experimentu prof. Rouse by mi stálo za zmínku to, co by bylo dobré více akceptovat i jinde, v rámci jaké odborné, profesní či zájmové sféry se příběh odehrává a jak se to zračí v povaze sledovaných motivů psaní, čtení a interpretace. Autorka to pochopitelně nepomíjí, ale také nevytyčuje jako speciální aspekt svého výkladu.

Přestože se práce důsledně neopírala o Čapkovo filozofické východisko, sama její interpretační metoda i některé autorčiny komentáře k němu poukazují. Proto kapitolu Filozofie pragmatismu můžeme považovat za stručné, nicméně logické završení předchozích rozborů a jejich vyhodnocení.

Nebývá to zvykem, ale úvodní části diplomové práce se dotknu (a to zdůrazňuji) až v závěru. Především proto, že oproti přemýšlivé, důvtipné, logické apod. části stěžejní tu mám pocit chaosu a zjišťuji celou řadu neúnosně zkratkovitých formulací, někdy i stzlisticky nevalných. Na chaotičnosti se podílí také podivný konglomerát citací – z knihy Marsyas i z dílny různých odborníků (Mocná zcela nevhodně o Hordubalovi, z Cigánka vytržené tři řádky). Proč se tu bezmála odcituje esej Román pro služky, když povídky z kapes s tímto žánrem nemají takřka nic společného. Navíc – inspiruje-li se Čapek „na okraji“ literatury, vždy současně stylizuje, přehodnocuje, paroduje. Přetvářecí invence je pak mnohem podstatnější než pokleslý impuls. Na čtenáře zajisté myslí, ale staví především na transformačních postupech a strategiích.

Kdyby se mělo řešit, do jaké míry kapesní povídky (tedy jen některé, motiv záhady bez detekce nedostačuje) naplňují žánrová pravidla detektivní literatury či motiviku Čapkem systematizovanou v eseji Holmesiana, pak by se muselo vytvořit jakési žánrové paradigma a vůči němu jednotlivé zápletky a figury nějak vztahovat. Zjednodušuji, protože na toto téma již nechci pro jeho složitost pokračovat.

Diplomovou práci Jiřiny Bartošové doporučuji k obhájení s tím, že hodnocení bude závislé na tom, jak se bude řešit problém výše naznačené nevyváženosti.

Doc. Marie Mravcová